

праці остаточно визначає ступінь конкурентоспроможності робочої сили. Формування потрібних компетенцій, як вирішального фактору конкурентоспроможності робочої сили, вимагає значних зусиль з боку усіх суб'єктів ринку, спрямованих на підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників.

З іншого боку, рівень конкурентоспроможності робочої сили є важливим індикатором розвитку ринку праці, фактором його диференціації, виникнення певних груп працівників з високою, достатньою і низькою конкурентоспроможністю. Потраплення працівника в зону низької конкурентоспроможності супроводжується високими ризиками безробіття, випадкових заробітків, неможливості соціального і професійного розвитку.

Підвищення конкурентоспроможності робочої сили передбачає кардинальне оновлення ринку робочих місць, модернізацію виробничих процесів за рахунок впровадження передових технологій та інновацій, які створюють попит на високоякісну робочу силу, і в свою чергу, можуть надавати гідні умови праці та її оплати, пропонувати соціальні програми підвищення рівня кваліфікації кадрів, покращення здоров'я працівників.

Визначення пріоритетів формування конкурентоспроможності робочої сили вищого рівня, на наш погляд, вимагає максимального наближення якості робочої сили працівників, їх мотивації та очікувань до вимог і фінансових можливостей роботодавців. Серед цих пріоритетів зазначимо:

- професійну компетентність, високий інтелектуальний, творчий і соціальний капітал працівників;
- універсалізацію знань та навичок працівника, відкритість до інновацій, підприємливість;
- адаптованість робочої сили до постійних змін, діяльності в нестабільних умовах, до змін у змісті праці;
- трудову мобільність працівника, здатність до переміни виду діяльності, перенавчання і перекваліфікації;
- готовність працівника до постійного розвитку й саморозвитку, навчанню впродовж життя;
- підвищення соціально-культурного рівня працівника, формування нових трудових і загальнолюдських цінностей, високої відповідальності за власне життя і служіння суспільству.

Програма підвищення конкурентоспроможності робочої сили передбачає використання механізму державно-приватного партнерства, всебічне сприяння розвитку підприємництва, малого і середнього бізнесу; створення сучасної інфраструктури ринку праці; реформування системи освіти у напрямку наближення освітніх стандартів до потреб реальної економіки та її інноваційного розвитку; радикальну заміну застарілих форм регулювання соціально-трудових відносин більш демократичними; сприйняття підвищення якості життя населення як державного пріоритету.

Семикіна М.В., д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки та організації виробництва
Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Однією з вагомих перешкод у розвитку та реалізації трудового потенціалу суспільства, підвищенні добробуту населення та зростанні соціальних стандартів життя є неформальна зайнятість в Україні, породжена явищем тінізації національної економіки.

Майже на кожних виборах претенденти на вищі посади у державі беруть на себе зобов'язання подолати тіньові відносини в економіці та у сфері праці зокрема, проте поки цю проблему в Україні вирішити нікому не вдалося.

З проблемами тінізації економіки стикаються більшість країн світу, проте для одних це явище не є суттєвим для розвитку економіки, для інших – є гальмом у підвищенні конкурентоспроможності економіки, свідченням слабого державного управління, розквіту бюрократизації, корупції та кримінального бізнесу. Україна, на жаль, відноситься до другої категорії країн, займаючи найгірші місця у світових рейтингах за рівнем корупції, інвестиційним кліматом, умовами ведення бізнесу.

У загальносвітовому масштабі питома вага тіньової економіки оцінюється у розмірі 5-10% від ВВП. Якщо зазначений показник сягає 40-50%, він вважається критичним для країни, адже ілюструє неефективність державних важелів управління, податкової політики, засвідчує злиття політичних та бізнес-інтересів, високі ризики зубожіння населення, вірогідність соціального вибуху з масштабними наслідками, небезпеку перерозподілу влади та доходів.

За оцінками експертів, а також розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, рівень тінізації економіки України у 2015 р. становив (в залежності від обраного методу розрахунку) від 42 до 58%.

Індикатором наявності тіньової економіки, у першу чергу, стає ринок праці. Функціонування ринку праці в Україні набуло більш проблемного характеру на тлі системної кризи, озброєного конфлікту на сході країни, міграцій вимушених переселенців. За даними 2015 р., рівень зайнятості становить лише 56,9%, зокрема у міських поселеннях – 57,6%, у сільській місцевості – 55,5%; серед чоловіків цей показник був вище, ніж серед жінок, відповідно 62,5% та 51,9%; найвищий рівень зайнятості у 2015 р. спостерігався у м. Києві (62,3%) та Дніпропетровській обл. (61,1%), а найнижчий – у Донецькій (50,6%) та Тернопільській (52,1%) обл.

Вартий уваги той факт, що порівняно з 2014 р. скорочення попиту на робочу силу у 2015 р. дещо уповільнилося. Однак, незважаючи на це, обсяги та рівень офіційного безробіття залишаються значними: чисельність безробітних – 1,6 млн. осіб, серед яких кожен п'ятий перебуває у стані незайнятості більш як 12 місяців; рівень безробіття, за методологією МОП, сягає 9,0%; найвищий рівень безробіття є традиційно характерним для наймолодших вікових груп: 15-24 роки – 21,8%, 25–29 років – 10,8 %. Серед міських мешканців рівень безробіття становив 8,9%, серед сільських – 9,2%; серед чоловіків – 9,9%, а серед жінок – 8,0%.

Порівняльний аналіз рівня офіційного безробіття в країнах ЄС і в Україні свідчить, що ситуація з рівнем офіційного безробіття у нас не є найгіршою в Європі (наприклад, рівень безробіття у Словаччині – 13,2%, у Португалії – 14,1%, в Іспанії – 24,5%, у Греції – 26,5%), хоча сам факт наближення рівня безробіття до 10% вважається ризиком соціальних потрясінь і поширення бідності. Між тим, українським парадоксом є бідність, притаманна працюючим.

Недовикористання праці в легальному секторі економіки зумовлює переміщення частини робочої сили у неформальний сектор економіки. Кількість неформально зайнятих в Україні нині досягла 4,4 млн. або 26,5% від загальної кількості зайнятого населення [2]. Зауважимо, що за оцінками багатьох експертів, дані Державної служби статистики України є суттєво заниженими, цей відсоток в реальності може бути удвічі вищим. Така ситуація зумовлює не контрольованість багатьох процесів у соціально-трудовій сфері, хоча слугує засобом виживання тисяч сімей. Найбільший рівень неформальної зайнятості спостерігається в Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській, Рівненській областях (рис.1). Серед видів економічної діяльності найбільш поширеною є неформальна зайнятість у сільському, лісовому та рибному господарствах, в оптовій та роздрібній торгівлі, сфері послуг, ремонті автотранспортних засобів, а також у будівництві.

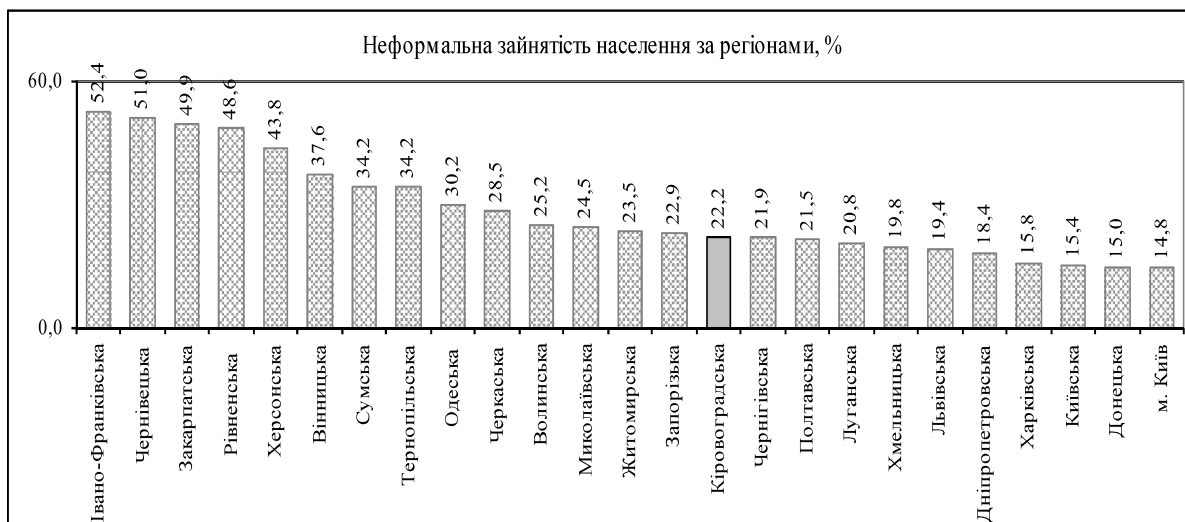

Рис.1. Неформальна зайнятість у 2014 році за регіонами України (у % до кількості населення у відповідному регіоні) Джерело: [2, с.115]

Примітка: для порівняння середній показник неформальної зайнятості в Україні становив у 2014 році 25,1%.
Джерело: [2, с.115]

Темним кольором виокремлено показник неформальної зайнятості у Кіровоградській області.

Аналіз доводить, що неформальні робочі місця переважно займають представники найпростіших професій, працівники сфери торгівлі та послуг, кваліфіковані працівники з інструментом. Формальні робочі місця закріплюються переважно за професіоналами, фахівцями, законодавцями, вищими державними службовцями та керівниками. Вивчення структури зайнятості за типом робочих місць та освітою засвідчує, що офіційні робочі місця переважно займають працівники з вищою освітою (повною та неповною), а більшість неформальних робочих місць займають передусім працівники із середньою та професійно-технічною освітою.

За даними соціологічних опитувань, додатковий дохід працівників підприємств від різних видів неформальної діяльності сягає 80% сукупного сімейного доходу. Проте внаслідок тінізації економіки стрімко скорочується кількість платників єдиного соціального внеску, у більшості регіонів майже в усіх видах економічної діяльності зменшується середньооблікова кількість штатних працівників.

Зрозуміло, що поширення неформальної зайнятості негативно позначається на надходженнях у Пенсійний фонд, можливостях держави забезпечувати гідні соціальні стандарти життя, соціальний захист уразливих верств населення, належну якість розвитку медицини, освіти, соціальної інфраструктури.

Вихід з кризи та економічне зростання офіційного сектора економіки має стати поштовхом для зменшення обсягів нелегальної трудової діяльності, про це говорять приклади розвитку інших країн. Дотримуючись позиції [1], вважаємо, що серед напрямів зменшення тіньової зайнятості важливо передбачити заходи, спрямовані на розширення можливостей працевлаштування у формальному секторі економіки, підвищення розміру оплати праці та доходів, запровадження медичного страхування, вагової соціальної підтримки працівників з дітьми.

Не менш важливо забезпечити сприятливі умови розвитку офіційної самозайнятості через знаття бюрократичних перепон у становленні малого підприємництва. Водночас пріоритетною справою вважаємо вдосконалення законодавчої бази, спрямованої на зменшення тіньової зайнятості. Доцільно знизити податковий тиск на фонд заробітної плати і одночасно забезпечити сувору відповідальність роботодавців за офіційне працевлаштування найманих працівників та надання соціальних гарантій. Водночас

заходи щодо подолання тіньових трудових відносин не повинні мати агресивного характеру, оскільки, це може призвести до непередбачених наслідків. Ключовим питанням скорочення тіньової зайнятості вважаємо забезпечення привабливості робочих місць у секторі формальної зайнятості для працівників усіх вікових категорій за допомогою стабільних соціальних та економічних стимулів, надійного соціального захисту.

Література

1. Ангелко І.В. Тіньова зайнятість населення України: причини, наслідки та шляхи подолання / І.В. Ангелко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2012. — № 2. — Т. 1. — С. 69-74
2. Економічна активність населення України 2014: Стат. збірник / Державна служба статистики України. – К, 2015. – 207 с.
3. Тенденції тіньової економіки в Україні у 2015 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі Електронний ресурс: <http://www.slideshare.net/apizniuk/ss-51625703>

Трусевич А.М., доктор, конференціар
Бельцкий государственный университет им. А. Руссо, г. Бельцы, Молдова

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИИ

В мировой экономике XXI века, частью которой является Республика Молдова, в настоящее время можно выделить различные направления международного сотрудничества, получившие оценку в научной литературе: межгосударственный, межнациональный, национально-этнический, межличностный, коммерческий, культурный, научный, функциональный, отраслевой и другие, различающиеся между собой субъективно-объектными отношениями, предметной сферой, целями, формами и методами осуществления.

В наступившем XXI веке успешное решение глобальных социальных и экономических проблем в значительной степени будет зависеть от направлений развития системы образования. В частности, основным приоритетом высшего образования должна стать переориентация на творческий и инновационный характер деятельности по обучению и воспитанию специалистов. Мировое развитие обнаруживает факторы, влияющие на качественную и количественную модернизацию образовательной системы.

Европейский опыт интеграции национальных систем образования отражает тот факт, что Болонский процесс (в настоящее время в него включилось более 45 государств, в том числе Республика Молдова) является своего рода консолидацией национальных систем образования европейских стран для обеспечения конкурентоспособности на мировом рынке образовательных услуг. Болонский процесс выдвигает перед национальными вузами серьезные требования, среди которых - переход на двухступенчатую форму обучения (лиценциат и магистратура), систему зачетных единиц ECTS (Европейская система перевода кредитов), принятую в европейских университетах, введение системы контроля качества образования, использование унифицированных приложений к дипломам (Diploma Supplement). Вместе с тем, многие критики Болонского процесса справедливо предупреждают, что именно по тем позициям, по которым уже давно ожидается улучшение - профессиональные шансы выпускников, связь с рынком труда (практическая составляющая обучения и контакты с работодателями), а также международный опыт, приобретенный в ходе пребывания в зарубежных вузах, - отмечены наименьшие позитивные изменения.

Перечисленные факты мирового развития образования сегодня в полной мере осознаются в Республике Молдова.

Сегодня необходим творческий подход к усвоению международного